

Sygn. akt I CSKP 114/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Krzysztof Strzelczyk

Protokolant Monika Pergół

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Ministra Obrony Narodowej
przeciwko A. z siedzibą w I.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 29 października 2021 r.,

skarg kasacyjnych strony powodowej i strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 5 grudnia 2018 r., sygn. akt I ACa (...)

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w pkt Ia w części oddalającej powództwo ponad kwotę 3.343.620,34 zł (trzy miliony trzysta czterdzieści trzy tysiące sześćset dwadzieścia złotych i trzydzieści cztery grosze) z odsetkami ustawowymi i odsetkami ustawowymi za opóźnienie oraz w części orzekającej o kosztach (pkt Ib,c,d i pkt III) i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania;**
- 2. oddala skargę kasacyjną strony powodowej w pozostałej części oraz w całości skargę kasacyjną strony pozwanej;**

3. pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego w orzeczeniu kończącym postępowanie.

UZASADNIENIE

Powód Skarb Państwa - Minister Obrony Narodowej w pozwie skierowanym przeciwko A. z siedzibą w I. domagał się zasądzenia na swoją rzecz od strony pozwanej kwoty 7 593 606,43 zł z odsetkami i kosztami postępowania, wskazując, że dochodzona suma obejmuje kwoty: 6 687 240,67 zł - z tytułu nie uregulowanej części kary umownej, 712 145,33 zł - tytułem skapitalizowanych odsetek od tej należności za czas do wytoczenia powództwa oraz 194 220,43 zł tytułem skapitalizowanych odsetek za opóźnienie w zwrocie dokonanej przedpłaty w kwocie 30 300 000,00zł (151 048,93 zł) i nieterminowe zrealizowanie gwarancji bankowej w odniesieniu do kwoty 6 728 400,00 zł (43 135,50 zł).

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2018 r. zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 7 591 224,67 zł z odsetkami ustawowymi od 31 lipca 2013 r. do 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną.

W dniu 25 lutego 2010 r. strony zawarły umowę, na podstawie której strona pozwana zobowiązała się dostarczyć powodowi dwa zestawy B[...] (dalej: „zestawy B.”) szczebla taktycznego średniego zasięgu o szczegółowo określonej charakterystyce i sprecyzowanym ukompletowaniu wraz z pakietem logistycznym, pakietami części zamiennych i materiałów eksploatacyjnych, dokumentacją techniczno - eksploatacyjną i licencjami dla każdego zestawu, zestaw szkolno - treningowy z pakietami części zamiennych, materiałów eksploatacyjnych, dokumentacją techniczno - eksploatacyjną i licencjami oraz przeprowadzić szkolenia i zapewnić konkretną dokumentację zabezpieczającą ich przeprowadzenie.

W umowie określono miejsce i terminy dostarczenia zamówionego sprzętu (pierwszego zestawu na terenie Republiki [...]; drugiego – na terytorium Polski) wraz ze stosowną dokumentacją oraz przeprowadzenia szkolenia. Wynagrodzenie wykonawcy, obejmujące wszelkie należności związane z realizacją umowy zostało określone na kwotę 75 270 441,92 zł brutto (67 283 202,56 zł netto). Strony zastrzegły na rzecz zamawiającego prawo odstąpienia od umowy albo jej części w przypadku uchybienia przez wykonawcę terminom dostawy zestawów B. oraz zestawu szkolno - treningowego z dokumentacją i licencjami (§ 16) oraz - w razie skorzystania z tego uprawnienia z powodu okoliczności, za które odpowiada wykonawca - obowiązek zapłaty przez wykonawcę kary umownej w wysokości 20% wartości netto umowy (§ 14 ust. 1). Wykonanie umowy zabezpieczała gwarancja bankowa w wysokości 6 728 320,25 zł zastrzeżona na rzecz zamawiającego.

W dniu 27 kwietnia 2010 r. – na podstawie aneksu nr 1 do umowy - powód uiścił na rzecz wykonawcy przedpłatę w kwocie 30 300 000,00 zł.

Pozwana miała trudności z wywiązaniem się ze zobowiązań wynikających z umowy, w związku z czym została ona zmieniona kolejnymi aneksami. W aneksie nr 2 z dnia 15 listopada 2010 r. wykonawca – przyznając, że ponosi winę za nieterminowe wykonywanie umowy – zobowiązał się do świadczenia na własny koszt usługi tzw. zobrazowania na rzecz Polskich Sił Zbrojnych w Republice [...] w bazach w X. oraz Y; usługa miała stanowić kompensatę za zwłokę w dostarczeniu zamówionego sprzętu i być świadczona do chwili dostarczenia pierwszego zestawu B. spełniającego wszystkie wymagania określone w umowie. W aneksie zamawiający zobowiązał się do tego, że - w razie spełnienia szczegółowo opisanych warunków - nie wykona prawa odstąpienia od umowy. Strony uzgodniły nowe terminy realizacji zobowiązań umownych i potwierdziły prawo zamawiającego do naliczenia kar umownych; przewidziały, że zamawiający może - niezależnie od przyczyn przewidzianych w § 16 umowy pierwotnej - odstąpić od umowy bez wyznaczenia dodatkowego terminu do wykonania zobowiązania m.in. w przypadku niewykonywania usługi tzw. zobrazowania przez okres dłuższy niż 21 dni z przyczyn niezależnych od zamawiającego.

Usługa tzw. zobrazowania była wykonywana od grudnia 2010 r. do 13 stycznia 2012 przez podwykonawcę z Wielkiej Brytanii z pewnymi zakłóceniami. W lutym 2012 r. wykonawca oświadczył, że wznowienie usługi nie jest możliwe z przyczyn ekonomicznych oraz wobec obawy przed odstąpieniem od umowy przez zamawiającego.

W dniu 7 sierpnia 2012 r. strony sporządziły aneks nr 4 do umowy. Potwierdziły w nim przysługujące zamawiającemu kary umowne w wysokości 3 207 372,46 zł z tytułu niezrealizowania - mimo upływu kolejnego terminu - zobowiązań umownych przez wykonawcę. Uzgodniły nowe terminy dostarczenia sprzętu oraz że zamawiający nie wykona prawa odstąpienia od umowy, jeżeli wykonawca dotrzyma postanowień uzgodnionych w aneksie. Ponadto w § 6 ust. 7 aneksu zastrzeżono, że wykonawca do dnia podpisania protokołu przyjęcia/przekazania sprzętu będzie świadczył usługę tzw. zobrazowania.

Usługa zobrazowania nie została wznowiona a wykonawca nie dostarczył powodowi zestawów B. ani na terenie [...], ani w P.. Pismem z dnia 28 września 2012 r., wysłanym faksem, powód złożył wykonawcy oświadczenie o odstąpieniu od umowy zawartej w dniu 25 lutego 2010 r., wskazując na trwającą ponad 21 dni przerwę w świadczeniu usługi zobrazowania (§ 5 pkt 4 aneksu nr 2). W następstwie wystosowanego do wykonawcy wezwania otrzymał zwrot przedpłaty w kwocie 3 300 000,00 zł oraz 6 728 400,00 zł tytułem kary umownej, należnej w kwocie 13 415 640,67 zł. Pismem z dnia 30 października 2012 r. powód wezwał pozwaną - bezskutecznie - do zapłaty kwot dochodzonych niniejszym pozwem.

Oceniając tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy uznał, że powód skutecznie skorzystał z uprawnienia do odstąpienia od umowy z dnia 25 lutego 2010 r., powołując się na § 5 pkt 4 aneksu nr 2. Uprawnienie to zostało zastrzeżone na wypadek zawinionego niewykonania zobowiązania w terminie ściśle określonym (art. 492 k.c.); nie zachodziła zatem - przewidziana w art. 491 § 1 k.c. - konieczność wyznaczenia stronie pozwanej dodatkowego terminu do wykonania zobowiązania. Pozwana nie tylko nie wywiązała się z obowiązku dostarczenia zamówionego sprzętu w terminie określonym umową, ale przede wszystkim zaniechała

świadczenia usługi tzw. zobrazowania, której wykonywanie stanowiło warunek aneksowania umowy.

Sąd Okręgowy uznał natomiast za nieskuteczny zarzut potrącenia podniesiony przez stronę pozwaną. Wskazał przy tym, że pozwanej nie przysługują wobec powoda - zgłoszone do potrącenia - wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za świadczenie usługi zobrazowania (17 603 388, 93 zł), przeprowadzenie szkoleń (2 023 431,88 zł) oraz kosztów dokonanych tłumaczeń (426,14 zł), gdyż gdyby w terminie wykonała swoje zobowiązania, nie musiałaby ponosić tych kosztów. Przeprowadzone szkolenia miałyby wartość o tyle, o ile mogłyby zostać wykorzystane na zamówionym sprzęcie, a ten ostatecznie nie został dostarczony. Sąd Okręgowy zauważył również, że art. 494 k.c. nie stanowi materialnoprawnej podstawy dochodzenia roszczeń odszkodowawczych przez kontrahenta strony odstępującej od umowy. Podkreślił, że obowiązek zapłaty kary umownej nie jest zależny od poniesienia szkody a usługa zobrazowania jedynie w niewielkiej części zrekompensowała powodowi brak możliwości korzystania z systemu, jaki miał mu zostać dostarczony. Okoliczności te nie dawały podstaw do miarkowania kary umownej na podstawie art. 484 § 2 k.p.c. ani w oparciu o art. 5 k.c. Z tych przyczyn powództwo zasługiwało na uwzględnienie z wyjątkiem żądania zasądzenia odsetek ustawowych od skapitalizowanych odsetek za dzień 31 lipca 2013 r., gdyż pozew został wniesiony w tym dniu.

Sąd Apelacyjny w (...), po rozpoznaniu apelacji pozwanej, wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił powództwo w części dotyczącej żądania zapłaty kwoty 3 795 612,33 zł z odsetkami ustawowymi i odsetkami za opóźnienie od tej kwoty, oddalił apelację w pozostałej części i orzekł o kosztach postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zaaprobował ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji. Podkreślił, że ramy czasowe świadczenia usługi zobrazowania zostały precyzyjnie określone w aneksach nr 2 i 4; miała ona być realizowana nieprzerwanie od chwili dostarczenia sprzętu usługi do Afganistanu do 30 listopada 2011 r. i dokonania w terminie 28 dni wstępnego sprawdzenia tego sprzętu do chwili przekazania - przyjęcia sprzętu usługi przez stronę polską. W aneksie nr 4 nie było mowy o wznowieniu usługi zastępczej, gdyż powód nigdy nie wyraził zgody na

zaprzestanie jej świadczenia; co więcej, podjęcia negocjacji w celu sporządzenia aneksu nr 4 uzależniał od kontynuowania usługi zobrazowania. W konkretnym stanie faktycznym spełnione zatem zostały przesłanki odstąpienia od umowy przewidziane w art. 492 k.c., skoro pozwana nie wykonała zobowiązania (usługi zobrazowania) w terminie ściśle oznaczonym i nie wykazała, że było to następstwem okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności. Skuteczne odstąpienie od umowy usprawiedliwia - stosownie do § 14 ust. 1 umowy - żądanie zapłaty kary umownej.

Sąd Apelacyjny uznał za usprawiedliwiony zarzut naruszenia art. 494 § 2 k.c. Wskazał, że szkoda poniesiona przez powoda w postaci nieuzyskania od wykonawcy dwóch zestawów B. wraz z usługami towarzyszącymi została częściowo naprawiona przez wykonanie zastępczej usługi zobrazowania w okresie od grudnia 2010 r. do stycznia 2012 r. Z tego względu kwotę dochodzoną tytułem kary umownej należało zredukować o 50%, co w stosunku do ogólnej sumy kary umownej stanowi jej obniżenie o 25%.

Na uwzględnienie - w ocenie Sądu Apelacyjnego - nie zasługiwały zarzuty naruszenia art. 498 i art. 494 k.c. Pozwana zgłosiła zarzut potrącenia w odpowiedzi na pozew, której odpis został doręczony Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej zajmującej w procesie niniejszym pozycję instytucjonalnego pełnomocnika Skarbu Państwa - Ministra Obrony Narodowej, nie mającego upoważnienia do odbioru oświadczeń o skutkach materialnoprawnych. Analiza czynności procesowych podejmowanych przez powoda po doręczeniu mu odpowiedzi na pozew zawierającej zarzut potrącenia nie pozwala na ustalenie, że oświadczenie woli o potrąceniu dotarło do Ministra Obrony Narodowej w taki sposób, że mógł on zapoznać się z jego treścią (art. 61 zdanie pierwsze k.c.). Nie zależnie od tego Sąd Apelacyjny podzielił ocenę Sądu pierwszej instancji, że pozwanemu nie przysługują wierzytelności przedstawione do potrącenia. Podkreślił, że nie mogłyby one być dochodzone w ramach zwrotu wzajemnych świadczeń na podstawie art. 494 k.c. Wskazał jednocześnie, że nie zostały wykazane przez pozwaną przesłanki odpowiedzialności deliktowej bądź kontraktowej pozwanego.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyły skargami kasacyjnymi obie strony.

Pozwana, kwestionując rozstrzygnięcie w zakresie oddalającym jej apelację, powołała się na obie podstawy kasacyjnej. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania zarzuciła obrazę:

- art. 217 § 1 i 3 w związku z art. 227, art. 391 § 1, art. 382 k.p.c. oraz art. 498 § 1 i 2 k.c. przez pominięcie dowodów zmierzających do wykazania istnienia wierzytelności pozwanej przedstawionych skuteczne do potrącenia;
- art. 217 § 1 i 3 w związku z art. 227, art. 391 § 1 i art. 382 k.p.c. przez pominięcie dowodów wskazujących na wartość częściowego naprawienia szkody, przewyższającą wysokość zastrzeżonej kary umownej oraz
- art. 321 w związku z art. 187 § 1 i art. 391 § 1 k.p.c. przez naruszenie zakazu orzekania ponad żądanie i zasadzenie kary umownej *de facto* na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda.

Podstawę naruszenia prawa materialnego skarżąca wypełniła zarzutami:

- błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 492 k.c. i przyjęcie, że zwłoka w wykonaniu usługi zobrazowania, świadczonej tytułem naprawienia szkody wynikłej z nienależytego wykonania zobowiązania jest tożsama ze zwłoką w wykonaniu tegoż zobowiązania a w konsekwencji uznanie, że strony mogą zastrzec w umowie uprawnienie do odstąpienia od niej na wypadek, gdy nie zostanie wykonane świadczenie odszkodowawcze (usługa zobrazowania), a nie zobowiązanie (świadczenie główne), którego termin wykonania jeszcze nie nadszedł;
- błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 494 k.c. przez uznanie, że strona odstępująca od umowy nie ma obowiązku zwrotu ekonomicznej równowartości świadczeń otrzymanych od kontrahenta na podstawie umowy;
- naruszenia art. 494 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię, a przez to - niewłaściwe zastosowanie art. 498 k.c. wskutek przyjęcia, że stronie pozwanej nie przysługują wierzytelności wynikające z obowiązku strony odstępującej od umowy zwrotu ekonomicznej równowartości wszystkiego, co otrzymała od strony pozwanej, które mogłaby potrącić;
- naruszenia art. 498 i art. 499 k.c. przez ich niezastosowanie i uznanie że pozwana nie dokonała skutecznego potrącenia wierzytelności przysługujących jej wobec powoda oraz

- niewłaściwego zastosowania art. 484 § 2 w związku z art. 483 § 1 i art. 494 § 1 k.c. prowadzącego do zaniechania zredukowania kary umownej w szerszym zakresie;

- błędnej wykładni art. 483 w związku z art. 484 § 2 k.c. w związku z art. 494 § 1 i art. 471 w związku z art. 361 § 2 k.c., polegającą na uznaniu, że kara umowna zastrzeżona na wypadek odstąpienia od umowy może kompensować szkodę w ujęciu szerokim, pomimo braku ustaleń w tym zakresie, a także twierdzeń strony powodowej zakreślających podstawę powództwa;

- błędnej wykładni art. 484 § 2 k.c. skutkującej przekroczeniem granic swobodnego uznania sędziowskiego i pozostawieniem obowiązku zapłaty kary rażąco wygórowanej, zamiast obniżenia jej co najmniej o 50%, co prowadziłoby do oddalenia powództwa.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne, pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonej części wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy w tym zakresie temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie tego orzeczenia w zaskarżonej części i oddalenie powództwa.

Powód w odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanej wniosł o jej oddalenie, zaś we wniesionej przez siebie skardze kasacyjnej, opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), wniosł o uchylenie zaskarżonego w części uwzględniającej apelację pozwanej oraz orzekającej o kosztach procesu i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie tego orzeczenia w zaskarżonej części i oddalenie apelacji pozwanej oraz zasądzenie od niej na rzecz powoda kosztów procesu.

Powód zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie:

- art. 484 § 2 w związku z art. 484 § 1 i art. 483 § 1 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że zasądzona od pozwanej kara umowna jest rażąco wygórowana;

- art. 484 § 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i dokonanie miarkowania kary umownej w zakresie szerszym niż wynika to z zastosowanej skali redukcji (50%) dochodzonej z tego tytułu należności;

- art. 481 § 1 w związku z art. 455 k.c. przez częściowe oddalenie powództwa o zapłatę odsetek ustawowych i odsetek ustawowych za opóźnienie od dochodzonych należności.

Pozwana w odpowiedzi na skargę kasacyjną powoda wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do skargi kasacyjnej strony pozwanej, jako dalej idącej, należy stwierdzić, że nie zasługiwała ona na uwzględnienie.

Z przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku wiążących ustaleń faktycznych, dokonanych z uwzględnieniem wykładni umowy zawartej przez strony w dniu 25 lutego 2010 r. i sporządzonych do niej aneksów, wynika, że usługa tzw. zobrazowania nie stanowiła odrębnego, samodzielnego świadczenia przewidzianego w tym kontrakcie, lecz była ściśle związana z jego wykonywaniem; miała niejako podtrzymywać sens dalszego utrzymywania umowy z uwagi na trudności z jej realizacją po stronie pozwanej. Tymi właśnie względami kierowały się strony modyfikując treść umowy aneksami nr 2 i nr 4, w których przedłużono terminy realizacji dostawy zamówionego sprzętu ze stosownym oprzyrządowaniem oraz uzgodniono powstrzymanie się przez zamawiającego od skorzystania z uprawnienia do odstąpienia od umowy pod ściśle określonymi warunkami, wśród których zasadniczą rolę miało wykonywanie usługi zobrazowania. Pozwana nie podniosła zarzutu dokonania wadliwej wykładni umowy i wzmiankowanych aneksów. Nie można zatem zgodzić się z zarzutem podniesionym w skardze kasacyjnej, że Sąd Apelacyjny - z naruszeniem art. 492 k.c. - uznał za skuteczne odstąpienie powoda od umowy z uwagi na niewykonanie świadczenia ubocznego (usługi zobrazowania), a nie świadczenia głównego. Skoro usługa zobrazowania nie została wznowiona (nie była kontynuowana), to - z uwagi na zwłokę pozwanej w wykonaniu zobowiązania dostarczenia zamówionego sprzętu w terminie ściśle określonym - powód mógł od umowy odstąpić i uczynił to skutecznie.

Sąd Apelacyjny, wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącej, wcale nie uznał, że strona odstępująca od umowy nie ma - w świetle art. 494 k.c. - obowiązku zwrotu świadczeń otrzymanych w wykonaniu umowy lub ich równowartości. Wskazał natomiast, że usługa zobrazowania była świadczeniem nieodpłatnym i nie rzutowała na wysokość ustalonego w umowie wynagrodzenia; z tej przyczyny

jej wykonanie nie kreowało roszczenia zwrotnego na podstawie powołanego przepisu. Nie uzasadniało go również przeprowadzenie szkolenia na sprzęcie innym niż stanowiącym przedmiot dostawy i bez dostarczenia dokumentacji zabezpieczającej proces szkolenia, ani dokonanie tłumaczenia dokumentów związanych z realizacją umowy. Skarżąca formułując zarzut naruszenia art. 494 k.c. okoliczności te - wyeksponowane przez Sąd Apelacyjny - pominęła, opierając się na bezpodstawnym przypisaniu Sądowi Apelacyjnemu zapatrywania, że odstępujący od umowy nie ma obowiązku zwrotu kontrahentowi otrzymanych od niego świadczeń. Tak skonstruowany zarzut naruszenia art. 494 k.c. nie mógł odnieść zamierzonego skutku.

W konsekwencji bezzasadne okazały się również zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego odnoszących się do potrącenia (art. 498 i art. 499 k.c.), skoro pozwana nie zdołała wykazać, że wierzytelności przedstawione do potrącenia istotnie jej przysługiwały. Skarżąca nie podniosła zarzutów kwestionujących bezskuteczność zarzutu potrącenia z uwagi na sposób, w jaki został on podniesiony. Tymczasem okoliczność ta stanowiła zasadniczą przyczynę z powodu której Sąd Apelacyjny uznał, że zarzut potrącenia nie mógł zostać uwzględniony.

Jako chybiony należało ocenić zarzut błędnej wykładni art. 483 w związku z art. 484 § 2 k.c. w związku z art. 494 § 1 i art. 471 i art. 361 § 2 k.c., polegającej na uznaniu, że kara umowna może prowadzić do kompensacji uszczerbku wykraczającego poza zakres doznaje szkody. Sąd Apelacyjny nie zinterpretował wymienionych przepisów we wskazane przez skarżącego sposób. Przeciwnie, wskazał wyraźnie, że miarkuję karę umowną ze względu na częściowe skompensowanie powodowi niedotrzymania terminów dostarczenia zamówionego sprzętu przez świadczenie usługi zobrazowania. Wartość tej usługi świadczonej od grudnia 2010 r. do 13 stycznia 2012 r. wynosiła - według twierdzeń pozwanej - 17 603 388,93 zł, przy czym była ona świadczona w związku ze zwłoką pozwanego w dostarczeniu zamówionego przez powoda sprzętu. Gdyby sprzęt ten został dostarczony w umówionym terminie, powód mógłby za jego pomocą wykonać czynności objęte usługą pozwanej i to nie tylko w czasie misji Polskich Sił Zbrojnych w Afganistanie; mógłby - jak zauważył Sąd Apelacyjny - prowadzić

samodzielnie działania rozpoznawcze i wywiadowcze na innych obszarach, również w późniejszym okresie. Trzeba zauważyć, że pozwana nie świadczyła usługi zobrazowania przez znaczny czas obowiązywania umowy, tj. od 13 stycznia 2012 r. do chwili wygaśnięcia umowy wskutek odstąpienia od niej przez powoda. Zarzutu zasądzenia kary umownej w wysokości przekraczającej rozmiar szkody nie może usprawiedliwiać przedstawienie samej tylko wartości świadczonej usługi w odniesieniu do ograniczonego wycinka czasu. Uwzględnienie przez Sąd Apelacyjny tych argumentów przy miarkowaniu należnej powodowi kary umownej nie jest więc konsekwencją wskazywanej w skardze wadliwej wykładni wymienionych przepisów. Nie pozwala też uznać - wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącej - ostatecznie zasądzonej kary umownej za rażąco wygórowaną.

Zamierzonego skutku nie mogły wyrzucić podniesione przez skarżącą zarzuty naruszenia przepisów postępowania. Dowodzenie istnienia wierzytelności przedstawionych do potrącenia było bezprzedmiotowe w sytuacji, w której - wedle oceny Sądu Apelacyjnego - oświadczenie o dokonaniu potrącenia nie zostało złożone powodowi w sposób prawidłowy. Bezsprorna była również w sprawie wartość wykonanej przez pozwaną usługi tzw. zobrazowania. Bezzasadne było przy tym - z przyczyn wyżej wyjaśnionych - twierdzenie skarżącego, że zaskarżone rozstrzygnięcie zostało wydane na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda.

Przechodząc do oceny skargi kasacyjnej powoda, należy stwierdzić, że częściowo zasługiwała ona na uwzględnienie.

Nie można podzielić podniesionego w niej zarzutu naruszenia art. 484 § 2 w związku z art., 484 § 1 i art. 483 § 1 k.c., zmierzającego do wykazania, że należna powodowi kara umowna została wadliwie zmiarkowana z uwagi na jej rażące wygórowanie, podczas gdy kara ta nie pokrywa nawet szkody. Formułując ten zarzut skarżący wskazał - odwołując się do stanowiska Sądu Apelacyjnego - że doznana przez niego szkoda polega na nieuzyskaniu dwóch zestawów B. wraz z usługami towarzyszącymi i zamyka się co najmniej kwotą 67 283 202,55 zł, równą wartości netto umowy. Zapatrywanie to jest oczywiście błędne, gdyż bezsprzecznie powód nie uścił stronie pozwanej wynagrodzenia

ustalonego w treści umowy, a wniesiona przez niego przedpłata została mu zwrócona. Zweryfikowanie oceny zasadności miarkowania kary umownej przez pryzmat tego wadliwego założenia nie jest zatem możliwe, gdyż Sąd Najwyższy jest związany granicami zaskarżenia oraz podstaw kasacyjnych (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Nie mógł być uwzględniony również zarzut naruszenia art. 481 § 1 w związku z art. 455 k.c. Skarżący wskazał, że Sąd Apelacyjny naruszył te przepisy „poprzez częściowe oddalenie powództwa”. Wypada w związku z tym przypomnieć, że naruszenie prawa materialnego może stanowić podstawę kasacyjną jedynie wtedy, gdy przybiera postać błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania (art. 398¹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Sposób sformułowania tego zarzutu przez skarżącego uniemożliwia dokonanie oceny jego zasadności.

Nie można natomiast odmówić słuszności zarzutowi naruszenia art. 484 § 2 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i dokonanie redukcji należnej powodowi kary umownej w sposób nieodpowiadający przyjętej zasadzie miarkowania. Trafnie zarzucił skarżący, że zasada ta (zmniejszenia dochodzonej kary umownej o 50%) została bezpodstawnie zastosowana do wszystkich roszczeń dochodzonych pozwem, a nie tylko do roszczenia z tytułu kary umownej. Rozstrzygnięcie takie sprawiło, że kara umowna została w istocie zmiarkowana w stopniu wyższym niż usprawiedliwia to przyjęta reguła miarkowania.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ i art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.